

DUANA, de l'ar. *dīwān* 'registre', 'oficina', 'oficina de duanes', i aquest, del persa (V. *DIVAN*). □ 1.^a doc.: 1303.

Document publicat per Giese (*Antologie der geistigen Kult. a. d. Iber. Halbinsel*, 214). «Tot mariner --- qui compre --- esmertz, per poch que sia, que a pagar a la leguateria o a la *doana*, 12 diners per liura», doc. ross. de 1321 (*RLR xxxii*, 418); «lo rey de Granada ha de renda --- comptant les *duanes* e foriscapis e totes les altres coses, mil dobles de mihareses lo jorn», 1329 (*BABL iv*, 163). Molts esments de la de Barcelona: «*Duana* de la Lonja sia coberta ---», doc. de 1456 en el text d'un de 1601 (Moliné, ed. del *Consolat*, p. 324); en un altre del S. xv «muntaren alt a la sala gran qui és sobre la *duana* de la dita Llotge» (PJComes, *Lli. de co. asseny.*, 273); en un altre doc. barceloní de 1462 es parla de «la *duana* de Túniç» (Caretà, *Barbr.*, s. v. *ad.*). La forma *duana* i no *aduanas* és la tradicional i correcta en tot el domini català, amb confirmació també a la toponímia valenciana (cf. infra *duaner*); nom d'un llogaret agregat a Xàbia (del qual no tinc documentació fiable a mà, i que trobo en les dues formes *Duana de Mar* i *Aduanes*), però en tot cas hi ha a Pego el carrer «de *lez duanes*» (1962) i a Novelda hi ha (1963) la *káza de la duaneta* cap a la carretera de Mondóver i prop del límit entre els dos termes (però a molts km. de la mar).

La reducció de *dīu-* (aràbic) a *du-* pot haver-se produït en català (cf. *diumenge* > *dumenge*, *Dionís* > *Donís*). Altrament no em sembla útil de repetir les coses que ja dic en el DCEC (II, 42; IV, 905b).

DERIV.: *Duaner* [1355; *magnífich duaner*, 1462, Careta, *l. c.*]; en el Nord del Princ. s'ha aplicat als burots, o guardians de drets, del tabac, amb habitança pròpia fora de la població: *alz duanéz dal tabák(u)* a L'Escala (i en els afores hi ha *El Mas duané* que havia pertangut a tal persona), 1958; en els afores de la Seu d'Urgell hi ha la Font del *duané* (1964). *Duanista*.

Duar, V. DCEC (ADUAR)

DUBTAR, pres, ja des d'antic, del ll. *dūbītare* 'vacillar', 'dubtar', derivat de *dūbīus* 'vacillant, dubtós', que per la seva banda ho és de *duo* 'dos', per les dues alternatives que causen el dubte. □ 1.ª doc.: S. XIII: Jaume I, Lull, *CostTort*.

«Començà a *dubtar* en la fe, per lo qual *dubte* caech en molt gran pensament», Lull *Merav.*, O. C. I, 50; «dementre que Fèlix en axí cogitava --- caech en gran temptació e *dubtà* en Déu, e hac opinió que Déu no fos res», id. (id. I, 6); «quan ell hóf aquell pensament nostre, no-ns parlà ni-ns respòs, e estech una gran pessa *duptant*; e quan vim que ell *duptava* en la paraula que Nós li havíem dita ---», Jaume I (*Crón.*, 251).

En la llengua antiga prengueren gran extensió dos significats secundaris que segurament partien tots dos d'una acc. atenuada del sentit primitiu cap a la idea

de 'sospitar, no estar segur d'alguna persona o cosa': d'ací per una banda a) 'endevinar, intuir, que ---' i seguidament 'adonar-se'n'; i, per altra banda, b) 'desconfiar' i 'témer' persona o cosa que creiem amenaçadora. Totes dues evolucions es produïren també, i amb caràcter més durable, en les llengües de França d'on passaren a l'anglès: oc. ant. *doptar*, fr. ant. i mj. *doter*; avui resta ben viu el fr. *se douter de qqch.* 'adonar-se'n', i fr. antiq. i dial. *douter* 'témer' (encara avui angl. *doubt* id.), significat avui conservat allí en el derivat *redouter*.

L'evolució a) la veiem de vegades en vies de realització i en particular l'observem en un passatge de Muntaner, en què el mot es troba a mig camí entre 'sospitar' (una cosa) i 'adonar-se'n clarament': «estava tot rese[llat, e *dubtava's* d'allò que veé <ho veié després>, per l'alt cor --- que'l rei d'Aragó tenia» (cap. 90, Casac., 70.3).

L'evolució b) en català antic està molt més representada, en Lull, en Muntaner, i amb gran freqüència en JoMartorell: «no *dubteu* en res de dir-me lo que la celsitut vostra elegirà» (Ag. III, 3), «la strema amor que dins mi reposa me fa *duptar* los sdevenidors perills» (III, 8); i arriba fins a trobar-se en construcció passiva: «no fo anch senyor e-l món qui, ab tant poques morts que ell donà per justícia, fos tant *duptat* e temut per ses gents», Muntaner (58); o amb complement de persona introduït per *de* significant no pas 'maliciar-se'n' sinó 'témer per ella': «art de cavalleria --- trists de aquells que-y dexen les persones: e açò és lo que-m fa *duptar* del meu fill: car si yo era certa que no morís en les batalles ---», JoMartorell (I, 63).

En català *dubtar* ha estat sempre la forma general: pronunciat pertot *duptá* en el Princ. i P. Val., i conformement a les normes generals de pronunciació, *duptá* en els Comtats i a les Illes.¹ Com explico i raono més plenament en el DCEC, aquest verb es presenta en forma fonètica rigorosament hereditària (almenys aparentment) només en fr. *douter*, mentre que les altres llengües romàniques el tenen en formes, en un sentit o altre, intermèdies entre l'evolució popular i una de més o menys cultista: port. *duvidar*, cast. *dudar*, it. *dubitare*, i cat. *dubtar* (almenys la *u* obeeix a la influència erudita); fins i tot l'oc. *doptar*, que s'acosta al resultat popular francès, tanmateix mostra influència culta en el tractament de la -B- (cf. oc. *deute*, *gauta*).

Crído l'atenció sobre un punt de construcció que sempre m'ha semblat no atès suficientment. Que *dubtar* es construïa com a transitiu amb acusatiu nominal és segur en el sentit medieval de 'témer'; però en la llengua moderna i de sempre, amb el significat bàsic, ¿és realment lloable construir-lo transitivament? Hem de deixar a part, és clar, construccions absolutes² o seguides de *en* o *a* («no *dubten* mort a soferre», Lull) o bé davant *que* o *qui* (*duptant qui era Metge*), car en tots aquests casos una *de fóra* impertinent. Però fora d'això ¿és recomanable d'escriure *dubtar una cosa* o bé *dubtar-ho*? Que això es faci o